

مؤلف... عبد الحق

رسالہ چهارم و نیات

مطابق است به پروگرام رسمی وزارت حلیہ معارف

و
حسب الحکم

جناب ع - ج سردار (حیات اللہ خان)
وزیر صاحب معارف تالیف شدہ

۱۳۴۱ھ مطابق ۱۳۰۱ھ

مربع الاول ھ عقب ھ

در دفتر کتب کتابخانه ملی
بجملہ ۲۴۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عقاید ضروریہ

سؤال - ایمان چیست ؟

جواب - (اقْرَأْ بِاللِّسَانِ وَتَصْدِيقُ

بِالْقَلْبِ) یعنی ایمان اقرار ب زبان و باور

کردن بدل است ، پس اگر کسی ب زبان اقرار

کند ، و در دل باور ندارد و منافق است ، و اگر

در دل می شناسد و بی عذر اقرار نکند - کافر

است ؛

س - چه چیزها را بر زبان اقرار و

در دل باور داشته باشد؟

ج - اولاً بمحمداً چنین اقرار و تصدیق

کند که الله تعالی یکی و یگانه، و محمد صلی الله

علیه وسلم رسول برحق است، و هر آنچه از پیغمبری

بر آنکه از الله تعالی برای ما آورده آن را قبول

داریم؟

د (۲) به (آمَنْتُ بِاللَّهِ) تا آخر اقرار کرده معنی

آنها را باور نماید!

د (۳) ضروریات دین و شرائط ایمان را قبول

کند!

(تَرْجِمَةُ آمَنْتُ بِاللّٰهِ)

آمَنْتُ - ایمان آوریم -

بِاللّٰهِ - بخدایتعالیٰ، کہ یکی و یگانہ است -

وَمَلٰئِكَتِهٖ - و فرشتگان اوتعالیٰ، کہ ہستند -

وَكُتُبِهٖ - و کتاب ہائے اوتعالیٰ کہ فرشتا وہ

بروردگار است؛

وَرُسُلِهٖ - و بر رسولان اوتعالیٰ، کہ ہمہ را

اللہ تعالیٰ فرشتا وہ است؛

وَالْيَوْمِ الْآخِرِ - و ایمان آوروم بہ روز آخر

کہ روز قیامت است، و آمد نیست؛

وَالْقَدَرِ - و ایمان آوروم باینکہ

خَيْرِهِ وَشَرِّهِ - خیر و شر اندازہ کرده شدہ

است ؛

مِنْ اللَّهِ - از جانب اللہ تعالیٰ ؛

وَالْبَعْثِ - و ایمان آوردن بہ زندہ شدن ؛

بَعْدَ الْمَوْتِ - پس از مردن ؛

س - ضروریات دین و شرائط ایمان کدام

است ؛

ج - بسیار است از آنجملہ این است کہ

چنین گفتہ شود ؛

(۱) اللہ تعالیٰ یکے و بصفات کمالیہ موصوف

است ؛

(۲) این عالم حادث و پیداکننده آن

الله تعالی است؛

(۳) آمدن روز قیامت حق است؛

(۴) این اجساد همه زنده میشوند؛

(۵) فرض های قطعی را فرض، و حرام قطعی

را حرام بدانند که اگر ندانند کافر است؛

(۶) عذاب قبر و سوال منکر و نکیح حق است؛

(۷) خواندن عملنامه های که فرشته گان حفظه

نوشته می کنند حق است؛

(۸) حساب حق است؛

(۹) میزان و وزن کردن اعمال حق است؛

(۱۰) حوض کوثر حق است !

(۱۱) پل صراط حق است !

(۱۲) قصاص میان خصوم حق است !

(۱۳) شفاعت پیغمبر^ص و دیگر انبیا و اولیاء

و شهدا و علما حق است !

(۱۴) جنت و دوزخ و دیدار اللہ تعالیٰ در

بہشت بلا کیف حق است !

(۱۵) معراج رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

در بیداری بصورت جسمانی از مسجد

حرم شریف تا مسجد اقصیٰ و تا آسمان

ہفتم و بالا ترا لے ما شاء اللہ حق

است؛

(۱۶) بریکے از اہل قبلہ بسبب گناہ اگرچہ
شراب و زنا و قتل نفس باشد حکم کفر
نمی شود؛

(۱۷) اگر صاحب گناہ کبیرہ در دوزخ انداختہ
شود، ہمیشہ در دوزخ نمی ماند بلکہ بعد
از تطہیر بر آوردہ می شود؛

(۱۸) گناہ کبیرہ اعمال حسنہ را باطل نمیکند؛

(۱۹) ثواب فضل پروردگار است عذاب

عدل اوست؛ بر اللہ تعالیٰ یکے از آنها

واجب نیست؛

(۲۰) بندہ گناہ گار در مشیت پروردگار است

اگرچه گناہ صغیرہ بود۔ اگر نخواہد حساب

صغیرہ را عذاب مے کند و جائز است

کہ بے توبہ کبیرہ را عفو نماید؛

(۲۱) بندہ بقدر وسع خود مکلف است؛

(۲۲) مقتول با جمل خود مردہ است، اجل

یکی است بہر قسمیکہ مقدر شدہ باشد

بہاں اجل می میرد؛

(۲۳) نماز خواندن پس نیکو کار و فاجر جائز

است؛

(۲۴) نماز ہر دو عید و نماز جمعہ پس ہر بادشاہ

اسلام جائز است؛

(۲۵) مسح بر موزه، در خانه و سفر جائز است؛

(۲۶) افعال بندگان مخلوق پروردگار است؛

(۲۷) کرامت اولیاء حق است؛

(۲۸) دعا و صدقات زندگان برای مردگان

میرسد و منفعت دارد؛

(۲۹) الله تعالیٰ چیزے را کہ خواستہ کردہ و

چیزے را کہ نخواہد می کند، خیر باشد

یا شر؛

(۳۰) مومن از خوف خاتمہ ایمن نباشد؛

(۳۱) از رحمت پروردگار ناامید نیز نشود؛

(۳۲) سعید گاہی شقی و شقی گاہی سعید

می گردد؛

(۳۳) بعد از پیغمبران افضل مردمان حضرت

ابابکر صدیق^{رض} است و بعد از آن حضرت

عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بعد از آن حضرت

عثمان^{رض} و بعد از آن حضرت علی کرم اللہ

و چہ است؛

(۳۴) برائے وہ یار بہشتی گواہی دن بہشت

حق است؛

(۳۵) اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

را بطعنہ و غیبت و بدی کسی یاد نکنند؛

(۳۶) ایمان عطای پروردگار است؛

(۳۷) اعمال در ایمان داخل نیست؛

(۳۸) شک در ایمان روا نیست که بگوید من

مؤمنم انشاء الله تعالی۔ بلکه چنین گفته

نشود! من مؤمنم بحق؛

(۳۹) از جماعت مسلمانان مخالفت کرده

نشود؛

(۴۰) خروج بر بادشاه اسلام جائز نیست؛

(۴۱) اطاعت اولوالامر در امورى که خلاف

شرعیت نباشد واجب است؛

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(ترجمہ اذکار نماز)

اللَّهُ أَكْبَرُ۔ خدا بزرگ است؛

سُبْحَانَكَ۔ بپاکی یاد می کنم ترا؛

اللَّهُمَّ۔ یا الله!

وَبِحَمْدِكَ۔ وبتائشش تو ترا متعزیه میکنم!

وَتَبَارَكَ اسْمُكَ۔ و بزرگ است نام تو!

وَتَعَالَى جَدُّكَ۔ و بلند است عظمت و بی نیازی

تو!

وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ۔ و نیست جنس معبود برحق

غیر از تو!

(تعوذ)

أَعُوذُ - پناہ مے جوئیم !

بِاللّٰهِ - بخدا کے تعالیٰ !

مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - از شرّ شیطان

رانده از رجست پروردگار !

(تسمیہ)

بِسْمِ اللّٰهِ - شروع مے کنم بنام خدا ی !

الرَّحْمٰنِ - بخشائندہ !

الرَّحِیْمِ - مہربان !

(سورہ فاتحہ)

الْحَمْدُ لِلّٰهِ - جملہ ثنا و ستائش مر خداے

راست !

رَبِّ الْعَالَمِينَ - کہ پرورندہ عالمیان است !

الرَّحْمَن - صاحب رحمت عام است در

دنیا برائے مومنان و کافران !

الرَّحِيم - صاحب رحمت خاص است -

در آخرت برائے مومنان نہ برائے

کافران !

مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ - صاحب روز جزا است

یعنی در آن روز غیر او تعالیٰ کسی متصرف

نہست !

إِيَّاكَ نَعْبُدُ - خاص ترا می پرستیم ،

یعنی چون معبود برحق و مالک روز جزا

تو هستی پس لائق پرستش نیز تو

میباشی لهذا خاص ترا می پرستیم !

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ - و خاص از تو یاری

میخواهیم ؛

إِهْدِنَا - ثابِت گردان ما را ؛

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ - براهِ راست ؛

صِرَاطَ الَّذِينَ - راه آنانکه !

أَنْعَمْتَ - انعام و احسان کرده !

عَلَيْهِمْ - بر ایشان که انبیا و مؤمنین

صالحین اند !

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ - کہ آں راہ

غیر راہ آن کسان است کہ غضب کرده

شده برایشان کہ یہودانند !

وَلَا الضَّالِّينَ - ونہ راہ گمراہان کہ نصائے

اند !

آمین - قبول کن دعا کے مراہ

(سُورَةُ اخْلَاصِ)

قُلْ - بگو اے محمد (صلعم) ،

هُوَ - شان اینست !

اللَّهُ أَحَدٌ - کہ خدایکی است نہ دو و سہ !

اللَّهُ الصَّمَدُ - خدا بے نیاز است !

لَمْ يَلِدْ - کسی را نر زائیده، یعنی ولد ندارد!

وَلَمْ يُولَدْ - و نہ زائیدہ شدہ!

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ - و نہ ہو و نیست مرا و را!

كُفُّوا أَعْدَاءُ - ہم جنس و ہم مانند ہمتا ہیج

یکی
تسبیح رکوع

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ - پاکی است پروردگار

مرا کہ بزرگ است -

تسبیح

سَمِعَ اللَّهُ - شنید و اجابت کرد خدے تعالیٰ

لِيَنْجِدَ الْغَدَّاءَ - برائے کسی کہ ستائش او گفت!

تحمید

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ - اس کے پروردگار ما، مرتزا

است ستائش !

تسبیح سجدہ

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى - پاکی است پروردگار

مرا کہ بلند تر است !

تشمید

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ - جملہ عبادات قولیہ مر خدا کے

راست !

وَالصَّلَوَاتُ - و جملہ عبادات بدنیہ !

وَالطَّيِّبَاتُ - و جملہ عبادات مالیہ مر خدا کے

راست!

السَّلَامُ عَلَيْكَ - سلام باد، بر تو!

أَيُّهَا النَّبِيُّ - اے پیغمبر!

وَرَحْمَةُ اللَّهِ - و مہربانی خدا کے تعالیٰ باد!

وَبَرَكَاتُهُ - و برکت کے اوتعالیٰ باد!

السَّلَامُ عَلَيْنَا - سلام باد بر ما!

وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ - و بر بندگان

نیکیوکاران خدا کے تعالیٰ باد!

أَشْهَدُ - گواہی می دہم!

أَنَّ - باین کہ!

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ - نیست چنانچہ معبود

برحق مگر خدا کے تعالیٰ !

وَ أَشْهَدُ - و گواہی میدہم !

أَنَّ - بدستیکہ !

مُحَمَّدًا - حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم !

عَبْدُهُ - بندہ اوست !

وَرَسُولُهُ - و فرستادہ اوست !

(درود)

اللَّهُمَّ - یا اللہ !

صَلِّ - رحمت کن !

عَلَى مُحَمَّدٍ - بر حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم !

وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ - و بر خاندان محمد صلی اللہ علیہ

وسلم !

کَمَا صَلَّيْتَ چنانچه درود فرستادی و رحمت

کردی !

عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ - بر حضرت ابراهیم علیه السلام ؛

وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ - و بر خاندان ابراهیم

علیه السلام ؛

إِنَّكَ - بدرستی که تو ؛

حَمِيدٌ - ستوده شده ؛

مَجِيدٌ - و بزرگی ؛

(دُعا)

اللَّهُمَّ - یا الله !

رَبَّنَا۔ اے پروردگارِ ما !

اَتِنَا۔ بدرہ مارا !

فِي الدُّنْيَا۔ ور دُنیا !

حَسَنَةً نِّعْمَتٍ وَعَافِيَةٍ !

وَفِي الْآخِرَةِ۔ وور آخرت !

حَسَنَةً عَفْوٍ وَمَغْفِرَةٍ !

وَقِنَا۔ ونگہدار مارا !

عَذَابِ النَّارِ۔ از عذابِ آتش دوزخ !

(سلام)

السَّلَامُ۔ سلام باد !

عَلَيْكُمْ۔ بر شما !

وَرَحْمَةً اللّٰهِ - و مہربانی خدا کے تعالیٰ باو!

وعاء قنوت

اللّٰهُمَّ - یا اللہ!

اِنَّا - بدستیکہ ما!

نَسْتَعِيْنُكَ - یا ری می خواہیم از تو!

و نَسْتَغْفِرُكَ - و طلب آمرزش می کنیم از تو!

و نُوْمِنُ - و ایمان داریم!

بِكَ - بتو!

و نَتَوَكَّلُ - و توکل می کنیم!

عَلَيْكَ - بر تو!

و نُنشِئُ - و شنا می گویم!

عَلَيْكَ الْخَيْرَ - بر تو چیرا یعنی ثناء خیر

میگوئیم بر تو !

وَنَشْكُرُكَ - و شکر می کنیم ترا !

وَلَا نَكْفُرُكَ - و کفران نعمت تو نمی کنیم !

وَنَخْلَعُ - و رامی کنیم !

وَنَتْرُكُ - و اگذار می شویم -

مَنْ يَفْجُرُكَ - کسی را که خروج و میل نماید

از طاعت تو !

اللَّهُمَّ - یا الله !

إِيَّاكَ نَعْبُدُ - خاص ترا می پرستیم !

وَلَكَ نُصَلِّيُ - و خاص از برای تو نماز

می خوانیم !

وَتَسْجُدُ - و سجدہ مے کینیم !

وَإِلَيْكَ - و خاص بسوے تو !

نَسْعَى - می شتابیم !

وَنُخْفِدُ - و زووی مے کینیم و رخدمست تو !

وَنَرْجُو - و امیدواریم !

رَحْمَتِكَ - رحمت و مہربانی ترا !

وَنُخْشِعُ - و می ترسیم !

عَذَابِكَ - از عذاب تو !

إِنَّ عَذَابَكَ - بدرستیکہ عذاب تو !

بِالْكَفَّارِ - بہ کافران !

مُلتَحِقٌ - پیوستہ است -

تسبیحیک بعد از چہار رکعت تراویح

خوانندہ بشود

سُبْحَانَ - پاک است خدا کے تعالیٰ !

ذِي الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ - کہ مالک عالم اسفل

و عالم اعلیٰ است !

سُبْحَانَ ذِي الْعِزَّةِ - پاک است خدا کے

تعالیٰ کہ صاحب عزت است !

وَالْعَظَمَةِ - و بزرگی !

وَالْهَيْبَةِ - و ہیبت !

وَالْقُدْرَةِ - و توانائی !

وَالْكِبَرِيَاءِ - و بزرگی !

وَالْجَبَرُوتِ - و زبردستی است !

سُبْحَانَ - پاک است !

الْمَلِكِ - پادشاه !

الْحَيِّ - که زنده است !

الَّذِي - آن ذاتی !

لَا يَنَامُ - که نمی خوابد !

وَلَا يَمُوتُ - و نمیرد !

سُبُّوحٌ - بسیار پاک است !

قُدُّوسٌ - بسیار مقدس است !

رَبُّنَا - پروردگار ماست !

وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ - وپروردگار فرشتہ گان است

وَالرُّوحِ - وپروردگار جبریل علیہ السلام است

اللَّهُمَّ - یا اللہ!

إِنَّا نَسْأَلُكَ - بدستگیر ما سوال می کنیم از تو

الْجَنَّةِ - بهشت را!

وَنَعُوذُ - وپناه می جوئیم!

بِكَ - بتو!

مِنَ النَّارِ - از آتش دوزخ!

يَا خَالِقَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ - اے آفریدگار

بهشت و دوزخ!

بِرَحْمَتِكَ - بمهربانی تو!

يَا عَزِيزُ - اے غالب !

يَا غَفَّارُ - اے بسیار آمرزنده !

يَا كَرِيمُ - اے باکرم !

يَا سَتَّارُ - اے بسیار پوشندہ گناہان و

عیوب !

يَا رَحِيمُ - اے مہربان !

يَا جَبَّارُ - اے زبردست !

يَا خَالِقُ - اے آفرینندہ !

يَا بَارُ - اے نیکوکار !

اللَّهُمَّ - یا اللہ !

اَجِرْنَا - نجات دہ مارا !

وَمَنْ - وکسیکے !

تَوَفَّيْتَهُ - می میرانی اورا !

مِنَّا - از ما !

فَأَخِيهِ - پس میران اورا !

عَلَى الْإِيمَانِ - بر ایمان !

برائے پسرنا بالغ

اللَّهُمَّ - یا اللہ !

اجْعَلْهُ - بگردان این کو دک را !

لَنَا - براے ما !

فَرَطًا - مہیا کنندہ اسباب منزل آخرت !

وَاجْعَلْهُ - وگردان این کو دک را !

لَنَا - براے ما !

اَجْرًا - مزدی بزرگ !

وَذُخْرًا - و ذخیرہ !

وَاجْعَلْهُ - و بگردان این کودک را !

لَنَا - براے ما !

شَافِعًا - شفاعت کنندہ !

وَمُشَفِّعًا - و مقبول الشفاعت !

برائے دختر نام بالغ

اَللّٰهُمَّ - یا اللہ !

اجْعَلْهَا - بگردان این دختر را !

لَنَا - براے ما !

فَرَطًا۔ مہیا کنندہ اسباب منزل آخرت !

وَاجْعَلْهَا۔ و بگردان این دختر را !

لَنَا۔ برائے ما !

أَجْرًا۔ مزدی بزرگ !

وَذُخْرًا۔ و ذخیرہ !

وَاجْعَلْهَا۔ و بگردان این دختر را !

لَنَا۔ برائے ما !

شَافِعَةً۔ شفاعت کنندہ !

وَمُشَفَّعَةً۔ و شفاعت قبول کردہ شدہ !

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فصل دوم در بیان واجبات نماز

سوال - واجبات نماز چند و کدام است!

و اگر ترک شود چه حکم دارد؟

جواب - دوازده است، و ترک آن نماز

فاسد نمی شود؛ لیکن اگر قصداً و یا سهواً

ترک کند اعاده آن واجب است و

اگر اعاده نکرد سجده سهو نماید!

۱ - خواندن سوره فاتحه است!

۲ - پیوسته خواندن سوره و یا سه آیت

کوتاه و یا یک آیت دراز است بآن
در دو رکعت اول فرض و همه رکعات
سنت و نقل و وتر؛

۳۔ تعیین قرات است؛ در دو رکعت
اول فرض،

۴۔ قعدہ اولی است؛

۵۔ در هر دو قعدہ تشهد خواندن است؛
۶۔ در سوم رکعت و تر و دعای قنوت خواندن

آنچه چون در فرض سه و چهار رکعتی در دو رکعت قرات فرض
است بلا تعیین؛ لهذا تعیین آن در دو رکعت اول واجب
است؛

۷۔ یعنی در نماز یک از دو رکعت زیاده باشد بعد از
دالتحیات تا عبود و رسول خواندن؛ نشستن واجب
است؛

است !

۷- تکبیرات هر دو خمید است *

۸- اما مرا بکمر قرائت خواندن است -

در نماز های که برای چهار معین است؛

۹- همه را خفیه خواندن است در جایایکه

خفیه است ؛

۱۰- تعدیل ارکان است ؛ یعنی در رکوع

و سجود بقدر یک تسبیح آرام گرفتن

اعضا است *

له و آن شش تکبیر است که زواید گفته میشوند؛ سه آن
در رکعت اول پیش از قرائت است؛ و سه آن در رکعت
دوم بعد از قرائت است؛

۱۱۔ رعایت ترتیب است در رکنیکہ در ہر

رکعت مکرر باشد مثل سجدہ دوم؛

۱۲۔ بر اسے بیرون شدن از نماز! لفظ سلام

است؛

فصل سوم در بیان سنتہائے نماز

س۔ سنت ہائے نماز چند و کدام است؟

وبہ ترک آن ہا چہ پیشو و؟

اے یعنی بیان سجدہ دوم و ما بعدش ترتیب واجب
است؛ کہ اگر سجدہ دوم را فراموشش کرد و در
قیام و یا رکوع و یا سجود بیادش آمد سجدہ
دوم را قضائی آورد۔ و در آخر نماز سجدہ سہونیز
بکنند۔

ج - بیست و دو است ؛ و به ترک سنت

نه نماز فاسد میشود و نه سجده سهو لازم

است بلکه بدی و ملامتی است ؛

۱ - بالا کردن هر دو دست است - مردان

را تا آنکه باطن هر دو انگشت یک به

نرمه هر دو گوش برسند ؛ و زنان را تا

بشانه ؛

۲ - در وقت دست بالا کردن ، بر حال خود

هموار گذاشتن انگشتان است که نه بسیار

متصل و نه بسیار کشاده باشند .

۳ - امام را بقدر حاجت بلند گفتن تکبیرات است

تا مقتدیان بشروع و انتقالات خبر شوند

۴ - نهادن کف دست راست است بر

پشت کف چپ باین طریق که انگشت

کوچک دست راست با انگشت لک

بر بند دست چپ حلقه شوند و

انگشت دیگر بر بند نهاده شود *

۵ - مردان را هر دو دست زیر ناف و زنان را

بر سینه نهادن است *

۶ - **يُنْحَاكَ اللَّهُمَّ مَا آخِرُ خَوَانِدُنِ سِت ***

۷ - **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** گفتن ^{ست}

۸ - **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** گفتن ^{ست}

۹- بعد از وَاَلَمْ نَلِكْ اِيْنَ، اَمِيْنَ گفتن است؛

۱۰- آهسته گفتن این چهار است؛

۱۱- تبخیرات اثقالات است؛

۱۲- در رکوع سه بار رَبِّمَنَّا رَبِّمَنَّا رَبِّمَنَّا،

گفتن است؛

۱۳- در رکوع برای مردان هر دو زانو را

با انگشتان فرسخ گرفتن است؛ و زنان

را نهادن دستها بر زانوها؛ و پشت هم را

داشته که سر با سرین برابر باشد؛

۱۴- امام را (سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) و مقتدی را (سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)

(رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) و آنها کنار او هر دو

گفتن است ؛

۱۵- قومه است یعنی از رکوع بالا شدن و

برابر ایستادن ؛

۱۶- پائین طریق سجده کردن سرت ؛ که اول

زانو ها و بازو دستها و بعد از آن بینی و

باز پیشانی بر زمین نهاده شوند ؛ اما

سر میان دستها نهاده شود و انگشتان

پیوسته و جانب قبله باشند ؛ و مردان

شکم را از رانها و بازو ها را از پهلوی ها و

داشته باشند ؛

۱۷- در سجده سه بار (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) ،

گفتن است؛

۱۸- جلسه است، یعنی میان هر دو سجده

نشستن و هر دو دست را بر زانو ها

نهادن است؛

۱۹- ورقعه، مردان را پا کے راست ایستاد

کردن و پا کے چپ را گسترانیده بران

نشستن و زنان را هر دو پا کے جانب

راست کشیدن و بر سر زن چپ نشستن

است؛

۲۰- ورقعه اخیر بعد از تشهد درود خواندن

است؛

۲۱۔ بعد از ورود آئینان دعا خواندن است

که از بندگان خواستن آن محال باشد

۲۲۔ در وقت سلام بطرف راست چپ

گردانیدن روئے است؛ اما بدن

دور ندید *

فصل چهارم در بیان آداب نماز

س۔ آداب نماز کدام است؛

ج۔ آداب نماز آن است که به ترک آنها

گناه نیست اما کردن آنها افضل است

۱۔ در حال قیام بجای سجده و در رکوع

به پشت پا کے و در سجده به نرمه بینی؛ و

در قعدہ بسینه؛ و در حال سلام به شانہ

راست و چپ خود نظر کردن است؛

۲- در وقت فائزہ پوشیدن دهن است بلب

خود؛ و اگر نتواند و در حال قیام به پشت

دست راست خود و در غیر قیام بدست

چپ خود؛

۳ برائے تجمیر نخربیه هر دو دست را از

آستین بیرون کردن است و اگر

ضرورت سرما بود باکی نیست؛

۴- بقدر طاقت دفع کردن سرفه است؛

۵- بر اے نماز پر خوشنن امام و قوم است،
و قتیکہ در اقامت (حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ) گفته شود؛

۴- شروع کردن امام است در نماز و قتیکہ
(قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) گفته شود.

فصل چهارم در بیان مکروهات نماز

س- مکروهات نماز چند قسم و کدام است؛

ج- دو قسم است؛

اول تحریمی که محرام نزدیک است؛

دوم تنزیہی که بحلال نزدیک است؛

مکروهات تحریمی نماز بیست و پنج است؛

- ۱- آویزان کردن جامه است بر شانه؛ چنانچه
چپن را آستین نکند و یا کیش و لشکے را
بشانه انداخته هر دو طرفش آویزان باشد؛
- ۲- پیچیدن جامه است؛ مثل دهن بر زدن
و آستین از هر دو آویج بالا کردن؛
- ۳- بجامه و یا جسد خود بازی کردن است؛
- ۴- دفع کردن بول یا باد با عذر است؛ که
اگر وقت فوت نمی شد نماز را قطع نماید؛
و اگر با وجود آن ادا کرد گناه است؛
- ۵- پنچانیدن و جمع کردن موکے سر است؛
تا که بزین نرسد؛ و اگر در میان نماز چنان کرد

نماز او نمیشود.

۶- گردانیدن و برابر کردن سنگریزه است!

و اگر سجده نمی توانست یکبار یا دوبار

رخصت است!

۷- باد کشیدن انگشتان است!

۸- با هم آویختن انگشتان سرت که اگر

منتظر نماز بود نیز نکند!

۹- دست به تپه گاه خود گرفتن است!

۱۰- کل روئے دیا بعضی آنرا برگردانیدن

است!

۱۱- مانند سنگ نشستن است!

۱۲- هر دو بازو را بر زمین گسترانیدن است؛

۱۳- مثل مرغ نول زدن است که در سجده

تعجیل کند؛

۱۴- بدون حائل بسوی روزه انسان

گناه خواندن است؛

۱۵- فائزه کردن است؛ پس اگر هر دو لب

خود واقع کرده نتوانست؛ در حال قیام

به پشت دست راست و در غیر قیام

بدست چپ؛ و این خود را پوشد؛

۱۶- تنها ایستادن امام است بر صفا که نقد

یک گز شرعی بلند باشد اگر غز نشکلی جای

بنمود *

۱۶- نماز خواندن است و در جامه که در آن صورت

چناندار باشد و یا پیش روی یا لایه ش

و یا در خانه کجای است و چپ او و یا

در پرده دروازه صورت مذکور باشد!

و یا در فرش بود سجده بر آن می آمد *

و اگر در فرش بغیر جاسه سجده بود، و یا

سر بریده بود، و یا خور و بود که دیده نمی

شد و یا از چیزه که بے جان بود مثل

درخت و گل و غیره مکروه نیست *

۱۸- پوشیدن جامه ایست که منقذ از شسته

باشد که از آن دست بر آید؛

۱۹- بسته کردن گردن سر است که میان آن

بسته باشد؛

۲۰- دهن و بینی را بچیز بسته کنند که آن است

۲۱- بدون غدر تنها در لنگ و یا اینها ساز

خواندن است؛

۲۲- سوسه آسمان نظر کردن است؛

۲۳- مقتدی را پیش از امام سر بالا کردن است؛

۲۴- بوقت حضور طعام که دل سوی آن

مائل باشد نماز خواندن است؛

۲۵- بسوسه آتش مانیکه همان انگشت آتش

باشد نماز خواندن است؛

س - مکروهات تنزیہی نماز چند و کدام است؟

ج - سی و دو هست :-

۱ - درجاء ہائے خدمت و خواری نماز خواندن

است ؛ اگر جاء دیگر داشت ؛

۲ - پجیرے را در دین نگاہداشتن است کہ از سنت

قرأت اورا باز میداشت ؛

۳ - از سستی و کاہلی سر برہنہ نماز خواندن است ؛

و اگر کلاه یا دستار از سرش افتاد ؛ بیک

دست و یکبار بر سر نهادن از سر برہنہ نماز

خواندن افضل است ؛

۴ - بدون حاجت بگوشه هر دو چشم بگریستن
است ؟

۵ - بدست و یا سر خود ! جواب سلام دادن
است ؟

۶ - بغیر عذر چهار زانو نشستن است ؟

۷ - بدون اكمال خشوع پوشیدن هر دو چشم
است ؟

۸ - استادن امام است در محراب ! نه سجده
او ؟

۹ - تنها استادن امام است در جائیکه بقدریک
گزشعرعی فروود باشد ! اگر غرض تنگی جای نبود ؛

۱۰- استنادن منتقدی است در پس صنفیکه در آن

بقدر یک آوم جائے باشد؛

۱۱- شمر دن آیتها و یا تسبیح ست بانگشان خود

و یا بمسجد؛

۱۲- ناگزیده گرفتن کسیک و یا سپیش است؛

۱۳- بدو دن عذر برداشتن طفل است؛

۱۴- در فرض یا عصباء یا یوازکیه کردن است؛

۱۵- در وقت پایان شدن برای رکوع؛ و بالا

شدن از آن دستهار بالا کردن است؛

۱۶- تمام کردن قرأت است در رکوع؛

۱۷- در غیر قیام قرأت خواندن است؛

۱۸- بخیر عذر و دستها را پیش از زانوهای زمین و

است؛ و زانوهای را پیش از دستها از زمین

برداشتن است؛

۱۹- نماز خواندن است بحالیکه دل او بچیزهای

مشغول باشد؛ مثل لهو و لعب و بویاری^{نفس}

و یا پائزش پس پشت مانده باشد؛

۲۰- به تیغ دستار سجده کردن است؛

۲۱- بینی فشرودن است؛

۲۲- بدون ضرورت باختیار خود و گلو صاف

کردن است؛ اگر بغیر آنها حروف بود؛

و اگر حروف ظاهراً هر شد مفسد است؛

۲۳- بدون اظهار حروف و سپیدن است ؛

۲۴- از میان دندانها چیزے کم از مقدار

نخود فرو بردن است ؛

۲۵- بغیر عذر گام برداشتن است ؛ و اگر عذر

بود مثل وضو ساختن و یا مار و کژدم کشتن ؛

مکروه نیست ؛

۲۶- گاہی بیپایے راست و گاہی بیپایے چپ

میل کردن است ؛

۲۷- در فرض رکعت دوم را بر اول و راز کردن

است ؛

۲۸- کشیدن و یا پوشیدن پیراهن و یا کلاه است

بعمل اندک ؛

۲۹- پوشیدن خوشبوئی است ؛

۳۰- بجا آمدن یا یکدفعه یا دوبار پا زدن

است ؛

۳۱- پیش از فراغ نماز از خاک و یا عرق ؛

پیشانی را پاک کردن است ؛

۳۲- بدون ستره در موضع مرور مردم نماز

خواندن است ؛

مسائل متعلقه ستره

۱- اگر در موضعی نماز میخواند که خوف مرور مردم

لوو؛ باید که برابر او سر راست یا چپ

خود ستره استاده کند؛

۲- مقدار کافی در ستره یک گز شرعی طول؛ و

بقدر انگشت یک لکی آن است؛

۳- انداختن ستره و یا خط کشیدن معتبر نیست؛

۴- ستره امام بر اے قوم کفایت میکند؛

۵- اگر ستره نبود باید که زنده را با اشاره سرو

یا تسبیح گفتن خبر کند؛ تا که نگذرد؛

فصل پنجم در بیان مفسدات نماز

س- مفسدات نماز چه چیزهاست؟

ج- ۱- قصد او یا سهواً و یا خطاءً سخن گفتن است

یعنی بار اوده قرائت داشت اما بخطا سخن

بدین او جاری شد؛

۲- قصد اسلام گردانیدن نماز است؛ و اگر

سهواً باشد که گمان انجام کرده بود و اسلام

گروانید مقصد نیست؛

۳- سلام دادن تحیه است؛ قصد باشد یا سهواً

۴- و سلام است بر زبان؛ قصد باشد یا

سهواً؛

۵- بغیر عذر گلو صاف کردن است؛ که دو

حرف ظاهر شود؛ و اگر با طبع سرفه صاف

گردید، و یا براسے اصلاح قرأت صاف
 کرو مفسد نیست؛

۶۔ دعا کردن سست بدعا یکد مثل سخن مردمش
 مثل خوشتر مال یا زن؛

۷۔ آه داده و یا اف کردن سست؛

۸۔ به سبب درو یا غم یا داذگریه کردن است؛
 و اگر از ذکر حبت یا دوزخ بود با کفایت
 که دلالت بر خشوع میکند؛

۹۔ جواب عطسه را؛ به (یرحمک الله)؛ و

خبر بدرا به انا لله وانا الیه راجعون

و نیک را؛ به (الحمد لله) و عجیب را؛ به

وَسُبْحَانَ اللَّهِ (و یاد لا اله الا الله)

گفتن است؛

۱۰- غیر امام خود را فتح دادن است؛

۱۱- از قرآن شریف قرات خواندن است؛

۱۲- خوردن و یا نوشیدن است؛ اگر چه به

فراموشی و دانه کجند و یا قطره باران باشد؛

۱۳- از میان دندانها اضافات قدر بخود چیز را

فرودن است؛

۱۴- سه دفعه؛ و یا زیاده چیز را خائیدن است؛

۱۵- یعنی از روی قرآن شریف خواندن مفسد نماز
است؛

۱۳- نه بر اسے اصلاح نماز عمل کثیر کردن

است

۱۴- خندہ است کہ خودش بشنود؛ و اگر کرد

دیگری در پیشش شنیده بتواند!

فصل ششم در بیان سجده سهو

س- سجده سهو چیست و از چند چیز لازم میشود؟

ج- سجده سهو واجب است؛ و از چهار چیز

لازم میشود؛

۱- عمل کثیر آن است کہ بینده آن را عمل کثیر دانند و

گمان کنند کہ این کس در نماز نیست؛

و اگر بر اسے اصلاح نماز باشد مثل وضو کردن؛ پس غیبت؟

۱- تاخیر فرض،

۲- تکرار فرض،

۳- سهواً ترک واجب،

۴- تغیر واجب است،

س- تاخیر فرض چگونه است؟

ج- ۱- مثلاً یک سجده را در رکعت اول فراموش

کند؛ و در رکعت دوم بیاورش آید و سجده

کند؛ پس این سجده که فرض است از جای

خود موخر شد در آخر سجده سهو کند!

۲- اینکه در جمیع نمازها بعد از سجده دوم رکعت

اول قدرے بنشینند چوں قیام در رکعت
دوم فرض است مؤخر شد سجدہ سہولانم
گشت !

۳ - اینکہ ورقعدہ اولی بعد از تشهد (اللّٰهُمَّ
صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ) بخواند؛ و یا بقدر خواندن
آن سکوت بنشیند؛ چوں قیام فرض است
مؤخر شد سجدہ سہو کنند !

س - تکرار فرض چگونه است ؟

ج - مثلیکہ در یک رکعت دو دفعہ رکوع ؛
و یا سہ دفعہ سجدہ کند ؛ سجدہ سہولانم
میگیرد و ؛

س۔ تمیز واجب چگونه است ؟

ج۔ مثلیکه امام بقدر جواز نماز؛ چهار را تحفیه؛

و تحفیه را چهار بخواند؛ واجب را لغیر کرد۔

سجده لازم میشود؛

س۔ ترک واجب چگونه است ؟

ج۔ ۱۔ ترک قعدہ اولی،

۲۔ ترک دعای قنوت،

۳۔ ترک تکبیرات عبید؛

۴۔ ترک تشهد و رقعہ تین؛ ترک واجب

است سجده سهو لازم میشود؛

س۔ سجده سهو چه طور کرده میشود ؟

ج چون بر امام و تنها گذار سجده سهو لازم نشود؛

در سجده اخیر بعد از نشسته و درود با طراف

راست سلام بگیرد و اندا و در سجده کند؛

بعد از آن باز نشسته و درود را با دعا خواند

سلام بگیرد و اندا

(مسائل متعلقه سجده سهو)

۱- در یک نماز که هر چند بار سهو شود؛ دو

سجده برای همه کافی است؛

۲- از سهو امام چه بمقتضای آن سهو لازم نیست؛

اگر چه بعد از سهو شدن امام اقتداء کرده

باشد؛ و از سهو مقتدی بر پیش کسی سجده

لازم نمیشود.

۳- اگر در نماز چهار رکعتی در قعدۀ اول ^{نشست}

اگر قعدۀ نزدیک بود بنشیند! و اگر

بقیام نزدیک بود برخیزد رکعت را بخواند

قعدۀ ترک شد در آخر سجده سهو کند

و اگر از قیام و ایستادن ^{نشست} نشست نماز

اوقاسد باشد!

۴- اگر مصلی شک شود که چند رکعت خواند

چه باید کرد!

ج- اگر شک شدن عادت او نبود و این

اقل بار شک او بود؛ نماز را از سر بخواند

میشود؟

ج- چون نماز کسی بسبب خواب یا فراموشی فوت شود؛ پس وقتی که بیدار شد ببادش آمد؛ آن را قضائی آورد؛ تا اول قضائی خوانده شود باز وقتی؛ و اگر وقت کم بود که اگر قضائی مشغول میشد وقتی فوت میگروید؛ آنگاه اول وقتی خوانده شود؛ و باز قضائی را بخواند؛

س- ترتیب بچه چیزها قطعی میشود؟

ج- ۱- به تنگی وقت؛ یعنی اگر می ترسید که چون بخواندن فوقی مشغول شوم وقتی فوت

میگردد؛ پس اول وقتی را بخواند؛ و

بعد از آن قضائی را؛

۲- بفرا موشی که اگر کسی وتر را خواند؛ و نماز

خفتن را فراموش کرد؛ و بعد از خواندن

وتر نماز خفتن بیادش آمد و خواند؛ و تر را

پس تکرر داند.

۳- به بسیار شدن فوتیها؛ چنانچه شش نماز

قضا شوند؛ آنگاه میان وقتیها و قضائی

و یا میان خود فوتیها ترتیب لازم نیست

که مفضی بکخرج؛ و یا فوت شدن وقت

میگردد؛ و یکم شدن فوتیها که قضائی بعضی

آنها را خواند! ترتیب پس نمیگردد و

س - نماز قوتی یکدرام وقت قضائی آورد

میشود!

ج - ۱ - تمام اوقات عمر وقت قضائی است

مگر سه وقت: که

۱ - طلوع،

۲ - استوا،

۳ - غروب آفتاب است قضائی خوانده؛

نمیشود؛ چرا که در این اوقات کل نماز

بامنع است؛

س - تفصیل نیست قضائی چگونه است؛

ح - چون فوتیها بسیار شوند؛ مثلاً روز پنجشنبه
 و جمعه و شنبه یا نروده نماز از کسی قضا شوند
 پس در نیت قضائی وقت را معین کند
 چرا که صبح پنجشنبه غیر از صبح جمعه است
 لیکن طریق آسان این است که چنین
 نیت کند: (نیت کردم که قضائی آم
 اول صبح را که بر من لازم است) چرا که بعد
 از آن دوم اول میگردود؛ و یا چنین بگوید؛
 (آخر صبح را که بر من لازم است) چرا
 که بعد از آن دیگری آخر می گردد؛

فصل ششم در بیان نماز جماعت

س - بجماعت نماز خواندن چیست؟

ج - براسه مردان بجماعت نماز خواندن

سنت مؤکد است؛

مسائل متعلقه بجماعت

۱ - اگر چند نفر یکجا بپوشند باین طور امامت

کنند؛

(۱) کسیکه با حکام نماز عالم تر باشد؛ امامت

اولی تر است و اگر برابر بودند؛

(۲) قاری تر؛

۳- پرہیز گارترا؛

۴- کھان ترا از روئے عمر؛ اگر برابر بودند؛

۵- نیکو خوئے که یا مرومان الفت میکند؛

۶- نیکو روئے؛

۷- شریف ترا از روئے نسب؛

۸- پاک ترا از روئے جامہ؛

پس اگر در این اوصاف مذکورہ برابر

بودند یا قرعہ اندازند و یا اینکہ نزد قوم بہتر

باشد؛

۲- امامت این کسان مکروہ است؛

۱- غلام

۲۔ مبتدع ؛

۳۔ اعرابی ؛

۴۔ فاسق ؛

۵۔ کور ؛

۶۔ ولد الزناء ؛

۷۔ اقتداء این کسان پس کسانیکہ ذکر می

شوند جائز است ؛

۱۔ اقتداء و ضو کنند و پس تمیم کنند ؛

۲۔ پاک شوئیده ؛ پس موزه مسح کنند

۳۔ ایستاده پس نشسته ؛

۴۔ اشاره کنند پس اشاره کنند ؛

۵- نفل گزار پس فرض گزار؛

۴- اقتداء این کسان جائز نیست؛

۱- مرد پس زن و کودک؛

۲- پاک پس معذور؛

۳- قاری پس امی؛ که فرض قرائت

نداند؛

۴- کالا پوش پس عاری؛

۵- غیر موی پس موی؛

۶- مفترض پس منتقل؛

۷- از یک فرض گزار پس دیگر فرض

گزار؛

۸- و نیز اقتداء اعمی پس گنگ صحیح نیست

چرا که بجای تخریب فرض است و اعمی یا و دار و

گنگ نے؛

۵- اگر مقتدی یکے باشد برابر امام جانب

راستش ایستاده شود؛ و اگر اضافہ بودند

عقب امام باین طریق برابر صفت میشوند

که اول مردان باشند باز چپہ یا؟

س- اگر کسی از نماز پیشین و یا نماز دیگر یک

رکعت خوانده بود و اقامت گفته شد

چه کند؟

ج- ۱- بیک رکعت دیگر نیز بخواند؛ که در رکعت

او نفل شود و آنگاه سلام گردانیده اقتدا

نماید؛

۲- و اگر سه رکعت خوانده بود چهارم را تمام کند؛

ونفل را اقتداء نماید تا ثواب یابد؛

۳- و اگر از نماز صبح و یا شام یک رکعت را

خوانده بود و اقامت گفته شد؛ در همان

جا نماز خود را قطع کند؛ و اقتداء نماید؛

۴- اگر کسی گمان کرد که سنت صبح را بخوانم

هر روز رکعت صبح از من میگذرد و سنت را

مانده اقتداء کند؛ و بعد از فرض خوانده

نشود؛ و اگر فرض و سنت فوت گردید-

یتبع فرض قضائی آورده شود و تنها قضائی

ندارد؛

۵- و اگر امام را در تشهد گرفته نمیتوانست سنت

را ترک نکند؛

۶- و اگر در نماز پیشین بود سنت را گذشته

اقتداء نماید؛ و بعد از فرض اول چهار

رکعت سنت و باز دو را بخواند؛

س- اگر کسی با امام اقتداء کرد و یک رکعت

از وفوت شده بود؛ باقی نماز را چه طور

بخواند؟

ج- ۱- اگر نماز صبح بود چون امام طرف راست

سلام گردانید؛ آنگاه (الله اکبر) گفته
بر خواسته یک رکعت دیگر را بقرأت تمام
کرده سلام بگردانند؟

۲- اگر شام بود چون برخاست *سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ*
تَا آخِرُ و *اَعُوْذُ بِاللّٰهِ* تا آخر خوانده و با *سوره*
فاتحه یک *سوره* بخواند؛ و بعد از سجده بنشیند؛
و چون *(التَّحِيَّاتُ)* تا *وَرَسُوْلُهُ* خوانده
باز برخاسته رکعت سوم را نیز با قرأت
تمام کند؛

۳- و اگر چهار رکعتی بود چون یک رکعت را
بدون قرأت با امام گرفت سه رکعت دیگر

را مثل نماز شام تمام نماید؛ که رکعت

چهارم نیز بدون قرائت شود؛

س- آن پنج چیز کدام است که اگر امام نکند

جماعت نیز نکند؟

ج- ۱- قنوت؛

۲- قعدة اولی؛

۳- تکبیرات توائد نماز هر دو عید؛

۴- سجدة تلاوت؛

۵- سجدة سهوی باشند که اگر امام نکرد

مقتدیان نیز نکنند؛

س- آن چهار چیز کدام است که اگر امام بکند

مقتدیان نکنند؛

ج-۱- زیادت تکبیر عید؛

۲- زیادت تکبیر جنازه؛

۳- زیادت رکن مثل سجده سوم؛

۴- ایستاده شدن بر اے رکعت پنجم

است؛

س- آن هشت چیز کدام است که اگر

امام بکند و یا نکن مقتدیان مطلقاً میکنند؟

ج-۱- دست بالا کردن است برائے تکبیر

تحریمه؛

۲- سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ خواندن است؛

۳- تکبیرات انتقالات است؛

۴- تحمید است یعنی اگر امام سمیع الله

لَمَنْ حَمِدَهُ نَكُفْتُ مَقْتَدِي رَاَللّٰهُمَّ

رَبَّنَا وَكَالْحَمْدِ رَا تَرْك نَكُنْد بَلَكْه نخواند؛

۵- تسبیح رکوع و سجود است؛

۶- تشهید است؛

۷- سلام است یعنی - اگر امام قصداً

سخن گفت مقتدی سلام بگرداند؛

۸- تکبیرات تشریف است؛

فصل سفتم در بیان نماز جمعه

س - نماز جمعه چه گونه است و شروط صحت

آن چند و کدام است؟

ج - نماز جمعه فرض عین مؤکد است چرا که

بآیت و حدیث و اجماع ثابت است

و منکر آن کافریشو و شروط صحتش که

بدون آنها صحیح نمی شود و شش است؛

۱ - مصر یا فتای آن است؛

۲ - سلطان یا نائب اوست؛

۳ - وقت نماز پیشین است که قبل و بعد

آن صحیح نئے شود؛

۴۔ خطبہ است قبل از نماز؛

۵۔ جماعت است؛

۶۔ اذن عام است؛

س۔ تفصیل شروط صحت چگونہ است؛

ج۔ ۱۔ مصرکہ برائے صحت نماز جمعہ شرط

است، ہر آن موضع است؛ کہ اگر

آن اہلش کہ نماز جمعہ برایشان فرض

است درکلان ترین مساجد آنجا جمع

نشوند در آن جاے نشوند؛ بنا براین

قریہ ہاے کہ چنیں باشند نماز جمعہ در آنہا

جائز است؛ و نماز پیشین را ساقط

میکند؛ و در یک مصر چند جا جائز است؛

۲- قتای مصر آن است که بشهر پیوست

باشد و برای مصالح شهر؛ مثل؛

دفن کردن مردگان؛ و تا ختن اسپان و

زودن نشان و جمع شدن عسکریان آن

باشد؛

۳- اقل جماعت بدون امام سه نفر است؛

پس اگر قبل از سجده رکعت اول رفتند و امام

را تنها گذاشتند نماز جمعه شان باطل

میشود؛ نماز پیشین را ادا نمایند؛

۴- اذن عام این است که دروازه های
 مسجد جامع برای مسکفین نماز جمعه کشاده
 باشند و آشکارا نماز جمعه را بخوانند - و هر کس
 در آن داخل شود؛ پس اگر امیری و رقص
 خود را آورد و دروازه های قصر را بند کرد و با عمله
 خود نماز جمعه می خواند؛ و دیگر مردم را نمی گذارند
 نماز جمعه او نمی شود؛

۵- شرط فرضیت نماز جمعه چند و کدام است؟
 ۱- پنج است؛

۱- مقیم بودن است، پس بر مسافر فرض
 نیست؛

۲- صحت است پس بر مریض فرض

نیست؛

شیخ فانی در حکم مریض است؛

۳- حریت است؛ پس بر عتلام فرض

نیست؛

۴- ذکوة است؛ پس بر زن فرض نیست؛

۵- بینائی و سالم بودن هر دو پائی است

پس بر کور و لنگ چاکے مانده فرض

نیست؛

مسائل متعلقه شروط فرضیت

۱- این کسانیکه ذکر شدند؛ که شروط فرضیت

در ایشان نیست؛ اگر نماز جمعہ را خواندند

از فرض پیشین شان کفایت میکند؛

۲- از جمله این کسان غیر زن براسے دیگران

نماز جمعہ بهتر است؛

۳- و اگر مسافر یا مریض و یا غلام در نماز جمعہ

امامت کردند جائز است؛ و نیز تنها پائشان

منعقد میگردد.

۴- غیر معذور را پیش از نماز جمعہ، نماز

پیشین خواندن مکروه است؛ تنها بخواند

و یا بجماعت.

۵- اگر کسی نماز پیشین را خواند و باز سونے

نماز جمعه سعی نمود و بر اسکے اداکے آن
روانہ شد نماز پیشین او باطل میگردد۔

پس اگر این شخص نماز جمعه را گرفت
نخواند؛ و اگر نماز جمعه را نیافت کہ خواند

شده بود۔ نماز پیشین را از سر بخواند؛

۴۔ اگر کسی امام نماز جمعه را در شہید و یاد

سجدہ سہو دریافت نمود و نماز جمعہ را

خواند جائز است؛

س۔ واجبات نماز جمعہ چند و کدام است؛

ج۔ واجبات آن سه است؛

۱۔ ترک کردن خرید و فروش است۔ پس

شنیدن اذان جمعہ ۱۰

۲۔ سعی کردن است یعنی وضو یا غسل کردن

و روان شدن است براے نماز جمعہ

۳۔ خطبہ خواندن است؛

۴۔ سنتھائے نماز جمعہ براے امام چندو

کدام است؟

ج۔ دوازده است؛

۱۔ ایستادہ خطبہ خواندن است؛

۲۔ بوضو خطبہ خواندن است؛

۳۔ بالا کے منبر بالا شدن است؛

۴۔ دروس کے جانب مردم گردانیدن است؛

۵- دو خطبہ خواندن است !

۶- در میان دو خطبہ بقدر سه آیت

نشستن است !

۷- در خطبہ اول حمد و ثناء کے خدا کے

تعالیٰ گفتن است ؛

۸- شہادتین خواندن است !

۹- بر پیغمبر مصلی اللہ علیہ وسلم در دو

فرستادن است ؛

۱۰- مردم را پسند و نصیحت دادن است ؛

۱۱- از قرآن شریف بقدر سه آیت

خواندن است ؛

۱۲۔ در خطبہ دوم بعد از حمد و شہادتین

و درود و توصیف خلفائے راشدین و دیگر

اصحاب و تابعین و تبع تابعین رضوان

اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین بآپنہ

لائق جناب ایشان است و دعائے خیر

در بارہ پادشاہ اسلام نمودن است؛

س۔ مکروہات نماز جمعہ چیست؟

ج۔ ۱۔ در وقت برآمدن امام بالائے منبر

نفل و سنت خواندن است؛

۲۔ در آن وقت سخن گفتن است؛

۳۔ بے وضو خطبہ خواندن است؛

۴ - بسیار در از خطبه خواندن است که ملال

حاصل کند؛

۵ - در خطبه به قدر شتحات الله، یا لایله

الاه الله اقتصار کردن است؛

۶ - غیر از امر معروف و نهی منکر امام را در

خطبه سخن گفتن است، پس اگر قبل از

خطبه نماز سنت رانیت کرده بود به

سوره های خور و تمام کند؛ و اگر چهار

رکعت نفل نیت کرده بود و قبل از قعدۀ

اولی خطبه شروع شد دو رکعت خواند

سلام بگرداند؛ و اگر در رکعت سوم بود

چهار رکعت را پوره کند - خواہ خطبہ البشیر
و یا نشود؟

فصل ششم در بیان نماز عیدین

س - نماز ہر دو عید چگونه خوانندہ می شود -

و تکبیرات زوائد چند است و در کجا

گفتہ می شود؟

ج - بر کسانیکہ نماز جمعہ فرض است نماز

ہر دو عید بر ایشان واجب است و شروط

ادائے وجوب آن همان شروط نماز

جمعہ است غیر از خطبہ کہ در عیدین سنت

است - و وقت آن از قدر یک نیتزه بلند

شدن آفتاب است تا زوال آن و در

عید روزه چنان نیت کرده شود نیت

کردم که ادا سازم دو رکعت نماز عید

فطر را با حمد و تکبیرانش که بر من واجب

این وقت است اقتدا کردم با این امام

حاضر و آوردم بجهت کعبه شریفه خالصاً

لله تعالی (الله اکبر)

و در عید قربان بجای عید فطر (عید الفطر)

گفته شود - و چون (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)

تا آخر خوانده شد - آنگاه سه بار الله اکبر

گفته، دستها را گوشها بالا کرده شود و
 میان دو تکبیر بقدر سه بار دستجات
 الله گفتن دستها آویزان باشند بعد
 از تکبیر سوم دستها را بسته کرده امام
 اعوذ بالله تا آخر و بسم الله تا آخر
 بخواند، و بجهر قرأت شروع نماید!
 در رکعت دوم بعد از قرأت بقرار رکعت
 اول سه تکبیر گفته شود! که نداید همه
 شش تکبیر شوند، و بعد از سوم نیز
 بقدر سه بار دستجات الله گفتن
 خاموش باشند، و بعد از آن بغیر دست

بالا کردن 'براس رکوع' تکبیر گفته فرود

رود؛

و اگر بسبب عذری نماز عید از روز
تأخیر شود در عید فطر دوم روز و درین
تاریخ سوم جائز است که خوانده شود
و اگر نماز عید فوت شود قضائی ندارد
س - سنن و مستحبات عید فطر چند و کدام
است؟

ج - نه است؛

۱ - پیش از نماز عید طعام خوردن است؛

۲ - غسل کردن است؛

۳- مسواک زدن است؛

۴- جامه و بدن را خوشبو کردن است؛

۵- نیکوتر جامه را پوشیدن است؛

۶- پیش از رفتن عید گاه صدقه

قطر را ادا کردن است؛

۷- بعد از ادا کردن صدقه فطر سو

عید گاه رفتن است؛

۸- در راه عید گاه آهسته تکبیر گفتن

است؛

۹- پیش از نماز عید، نقل بخواندن است؛

و استحبات عید قربان غیر صدقه فطر^{مشت}،

باقی آن است اما در دو جا فرق دارد؛

۱- اینکه قبل از نماز چیز بخورد؛

۲- اینکه در راه عید گاه تکبیر گفته

شود؛ و بعد از نماز؛ مثل نماز جمعه و خطبه

خوانده شود؛ اما در خطبه عید فطر احکام قرآن

فطر و در خطبه عید قربان احکام قربانی و

تکبیرات تشریف بمردم نشان داده شود؛

س- کسی که در نماز عید پست برسد و یا

برکعت اول نرسد چه باید کرد؟

ج- اگر اقتضا کرد و امام را در قیام بعد

از تکبیرات دریافت نمود فی الحال تکبیر

بگوید؛ و اگر امام در رکوع بود، پس
 اگر گمان کرد که تکبیرات خود را بگوید
 امام را در رکوع گرفته میتوانم؛ تکبیر گفته
 بر رکوع رود؛ و اگر نمی توانست پس
 به رکوع رفته و رکوع تکبیر بگوید؛ اما
 و ستنها را بالا نکند؛ چنانچه اگر امام در
 قیام ترک کند؛ بقیام واپس نگرود
 بلکه در رکوع بگوید؛ و اگر در رکوع
 نیز نتوانست؛ پس وقتی که برای قضائ
 رکعت اول برخاست آنگاه قرأت
 خوانده بعد از آن تکبیر بگوید؛

بیان صدقه فطر

س - صدقه فطر چیست و وقت و جوب و

اداسے آن کد ام است ؟

ج - صدقه فطر واجب است ؛ و وقت

و جوب آن بعد از دمیدن صبح صادق

عید فطر است کہ اگر کافری در شب عید

مسلمان شد ؛ و یا غفل درین شب

تو لگشت ؛ صدقه فطر ایشان واجب

میگردد ؛ و اگر

و اگر کد ام غلام ؛ و یا ولد کسی درین شب

میرد صدقہ فطر او ساقط است؛

وقت اداء کردن آن روز عید است؛

که قبل از نماز عید صدقہ فطر را ادا کنند؛

و بعد از آن سوئے عید گاه برود؛

و اداء کردن آن قبل از روز عید جائز

است و بتأخیر کردن از روز عید؛ از وقت و

ساقط نمی شود بلکه ادا کنند؛ اما مؤخر کردن

آن مکروه است؛

قبول روزه با ادا کردن صدقہ فطر

معلق میباشد؛

س - صدقہ فطر بر که واجب است، و

از کدام اشخاص ادا کنند؟

ج - بر هر مسلمان آزاد و بیکه قرضدار نباشد و از

اسباب خانه گزاره عیال داری اضافه که

به آنکس مقدار هفتاد و روپیه کافیه باشد

اگر چه زیاده نشود - و سال بر آنها نلزد و

صدقه فطر واجب است که مقدار خورد

کم یک چارک گندم و یا آرد، یا تلخان

آن، و یا دو مقدار این از جو و خرما و

گشتمش بدهد! و قیمت این چیزها نیز جایز

است؛

و از این اشخاص ادا کنند؛

۱- از نفس خود، اگر چه روزه نگرفته باشد؛

۲- از ولد خورد خود که فقیر باشد؛

۳- از ولد کلان خود اگر دیوانه باشد؛

۴- از پدر خود اگر دیوانه باشد؛

۵- از غلام و کنیز خود که بر اے خدمت

یافتند اگر چه کافر بوند و اگر ولد کلان دیوانه و

پدر دیوانه غنی بودند از مال خودشان داده
شود؛

و ازین کسان؛

۱- زن،

۲- ولد کلان عاقل،

۳- مکاتیب؛

۴- کبیر و غلام تجارت؛

۵- غلام مشترک میان دو نفر اگر چه

براسه خود مدت باشد؛

بر ذمه شخص واجب نیست؛ اما اگر

زن و اولاد کلان خود را بدون اجازت شای

از مال خود ادا نمود؛ از ذمه شان ساقط می

گردد.

۶- در عید قربان در کدام وقت

مکاتیب غلامی است که مولایش باو گفته باشد؛

ایں قدر مبلغ مرابده؛ آنگاه آزاد باشد؛ و غلام

قبول کرده باشد.

تکبیرات گفته میشوند؟ و کدام وقت

شروع میشوند؟

ج- بعد از ادا اے نماز صبح روز عرفه که

نهم ذی الحجه است تا نماز عصر سیزدهم

قربان که (۲۳) نماز شوند واجب است

که متصل سلام فرض که بجماعت ادا

شود و یکبار یا و از بلند این کلمات طیبیت

را اللَّهُ الْكَبِيرُ اللَّهُ الْكَبِيرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

وَاللَّهُ الْكَبِيرُ اللَّهُ الْكَبِيرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ

بگویند! که اگر متصل نماز نگفت و کار

منافی نماز کرد مثل سخن گفتن و یا

خندہ فہمکہ کردن وغیرہ!

بعد از ان تکبیر نگوید و واجب از نزدش

ترک گردید۔ و اگر از جانب قبلہ رو

خود را برگردانید و یا بی اختیار بے وضو

شد تکبیر لغتن لازم است؛

و اگر امام فراموش نمود مقتدی بکمر

نخواند!

س۔ تکبیرات تشریق بالا کے کہ واجب است؟

ج۔ ہر کسی کہ ادا کے نماز پنجگانہ را بجماعت

و یا نماز جمعہ را بخواند این تکبیرات واجب

است! مقیم باشد و یا مسافر یکہ مقیم

اقتدا کرده باشد مرد باشد و یا زنیکه به مرد
 اقتدا کرده باشد اما زن آهسته بخواند
 خواه آزاد باشد خواه بنده خواه در شهر
 باشد خواه در اطراف آن و خواه در ک
 باشد که تمام نماز را با امام گرفته باشد
 و خواه مسبوق که بعضی از وفوت شده
 باشد؛ بعد از اتمام آن بگوید؛ خواه نماز
 ادائی باشد خواه قضائی که نماز ایام تشریق
 را در بهمان ایام قضائی میاورد؛

فصل نهم در بیان نماز جنائزه

س - نماز جنائزه چیست و شروط آن چیست
و کدام است؟

ج - نماز جنائزه فرض کفائی است و اولی
به امامت آن سلطان است بعد از وفات
است و بعد از او امام جمعه است و بعد
از او امام محله است و بعد از او به ترتیب
میراث ولی مرده است؛ و غیر این کس
را جائز نیست که بدون اذن ولی امامت
کند و اگر امامت کرد ولی را جائز است که

واپس بگرداند؛ و اگر ولی خواند و بگردد را

اجازه نیست که بگرداند؛ و نیز بر اے او

جائز است که بگردد را اجازت بدید

که پیش نشود؛

و شروط آن هفت است؛

۱- اسلام مرده است؛

۲- پاکی اوست تا بر او خاک نگردانید

که اگر بدون غسل در قبر نهاده شده باشد

و خاک بر او نگردانیده باشند بر آورده شود؛

و غسل داده نماز بر او خوانده شود؛ و اگر خاک بر

او گردانیده شده بود بدن غسل بر قبر او خوانده

س۔ سنتھارے نماز جنازہ چند و کد ام است؟

ج۔ دو است؛

۱۔ حمد است؛

۲۔ درود است؛

س۔ مستحبات نماز جنازہ کد ام است؟

ج۔ ۱۔ استاده شدن امام است بہ برابر سینه

مروہ؛ مرو باشد یا زن؛ چرا کہ سینه محل

ایمان است و شفاعت و دعا براے

ایمان است؛

۲۔ سه صف شدن مقتدیان است و در نماز

جنازہ صف آخر افضل صف ہا است؛

۴۰ - بے اعتدال در (۱۰) خطوه نهادن مقدم جنازه

است بر نشانه راست خود؛ و بقدر (۱۰)

خطوه مؤخران و بقدر (۱۰) خطوه مقدم

آن بر نشانه چپ خود؛ و بقدر (۱۰) خطوه

مؤخران را؛

۴۱ - رفتن است در عقب جنازه؛

س - نماز جنازه چگونه خوانده میشود؟

ج - اول چنین نیت کرده شود؛ (نیت کردم

که او اسازم چهار تکبیر نماز جنازه را و دعا

میکنم برای این مرده اقتدا کردم باین

امام حاضر و آوردم بجهنم که بسم تعریف

خالصاً لله تعالى (والله أكبر) و

بِسْمِكَ اللَّهُمَّ، تا آخر بخواند: انگاه

تکبیر دوم بدون دست بالا کردن گفته شود

بخواند: و باز سوم تکبیر گفته: و عا بخواند:

انگاه تکبیر چهارم گفته: سلام بگرداند: و

سلام اول بکمر باشد نه دوم پس نماز جماعت

چهار تکبیر شد: و بر چهار بدون تکبیر است اجتماع

محقق است: پس اگر امام تکبیر پنجم گفت:

مقتدی می نماز است او را نکند: بلکه ساکت

ایستاده باشد تا که امام سلام بگرداند انگاه

بمراه امام سلام بگرداند:

س۔ کسیکے بہ نماز جنازہ نرسد چہ کہند؟

ج۔ اگر کسی براسے نماز جنازہ حاضر شد و

یک یا دو یا سہ تکبیر از وفوت شدہ ہو۔

فی الحال تکبیر نکوید چرا کہ ہر تکبیر مانن یک

رکعت است و قضائی رکعت و آخر نماز

آوردہ میشود بلکہ براسے تکبیر امام انتظار

کہند! تا کہ براسے شروع، ہمراہ امام تکبیر

و دو تکبیر است یا فی متابعیت امام را کہند

پس چون امام سلام گشتا ندانگاہ اگر مرد

برو شستہ میشود بیانی بدوین دعا خواندن

تکبیر است بگوید! و اگر خوفنا ہو و شستن مرده

نبود و عار را بخواند و تکبیرات را تمام نماید؛
 و اگر در جنازه حاضر بود لیکن بسبب غفلت
 و درازی نیت تکبیر امام از وفوت گردید
 انتظار دیگر تکبیر امام را نکند بلکه فوراً تکبیر
 بگوید؛ و اگر کسی بعد از تکبیر چهارم رسیده
 نماز جنازه از وفوت گردید؛ و اگر در وقت
 چهارم تکبیر امام حاضر بود لیکن تکبیر نگفته
 بود و امام هنوز سلام نکرده و انیده بود فوراً
 تکبیر بگوید؛ و سه تکبیر باقی را پیاپی بگوید چرا
 که اگر مرده از زمین برشاند تا بر دشت نشاند
 نماز او باطل میگردد پس لازمکه پیش از

برداشتن مروءت بکیرات را متصل هم دیگر

تمام نماید؛

س - کفن مروءان چه طور باید بود؛

ج - کفن کردن مروءه فرض کفائی است و برآ

مروءه جامه سنت است؛

۱ - ازار است از فرق ستراقدم -

۲ - قمیص است از پنج گلزناتدم -

۳ - لفافه است از فرق سروقتدم زیاده

تا که مروءه در آن چپیده شود و از بالا و فرو بسته

گردد و کفن کفائی مروءه جامه است؛

۴ - ازار است؛

۲- لغافه است

و مراے زن پنج پیامه سنت است؛

۱- قمیص است از پنج گوتاقدم؛

۲- ازار است از فرق سر تا قدم؛

۳- خمار است بقدر سه کز کر باس؛

۴- لغافه است چنانچه ذکر کرده شد؛

۵- خرقه است از سینه تا رانها؛

و کفن کفائی زن سه پیامه است؛

۱- آزار سنت؛

۲- لغافه است؛

۳- خمار سنت؛

و بچه و دختر مرا هتق مثل بالغ شان کفن کرده
 شود و حسنیه مشک مثل زن کفن شود احتیاطاً
 چرا که اگر مرد باشد اضافه بودن کفن ضرر ندارد
 و اگر بچه و دختر را که حد شهوت نرسیده بودند مثل
 بالغ کفن کردند پس این افضل است و اگر بچه را
 در یک جامه و دختر را در دو جامه کفن کردند چنان
 است و پارچه که خام افتد و پا و لریکه مرده زائد
 در یک پارچه پیچانده شود و برای کفن نو شسته
 اگر چه گفته باشد فرقی ندارد - اولاً لغافه گسترانیده
 شود بعد ازاں ازار و بعد ازاں قمیص پوشانده
 شود و بالا سکه ازار نهاده شود اول از طرف چپ

و باز از طرف راست پیاپی چنانده نشود! و بعد از آن

نفاذ نمائید چنان پیاپی چنانده نشود!

و از زن اولاً قمیص پوشانده نشود! و بعد از آن

مویها را و و گیسو نموده بالا ساق قمیص برسیند او

انداخته شود! و بعد از آن آزار و خمار و بعد از آن

خرقه و بالا ساق همه نفاذ است!

و کفن ضروری مرد و زن آن چیز است!

که پیدا نشود لیکن که کل بدن او پوشانده و کفن زن

بر نشوهر است و اگر از مرد و چیزه متانند

بود که کفن شود پس کفن او بر کسان نیست که در

زندگی نفقه او بالا ساق ایشان واجب بود!

پس اگر متعهد بود و ندیقدر حصه بایستی میراث شناس
از و بدیه شد اگر این کسان نبودند؛ یا فقرا بود
و به بیت المال معذور و منتظم بود؛ پس کفن آن بر
بیت المال است و اگر بیت المال معذور و منتظم
نبود پس کفن او بر مسلمانان است؛ کفن ضروری
بر اسکی و از مسلمانان خواسته نشود؛ و اگر
در جای بود که یک نفر مسلمان یافت می شد؛
و یک جامه داشت پس کفن او لازم نیست؛

—————

تمام شد کتاب چهارم دینیات نقل

مطابق اصل است ملاحظه شد عبدالحق

ج و ت قاضی القضاہ صاحب و مولوی

سیف الرحمان صاحب کتاب چہارم و بیات

را نیز بقرا کتب سابقہ ملاحظہ و تصحیح فرمایند

تخریر و ہم قوس ^{۱۳۰۱} (امضائے حیات اللہ)

ج ع محترم اذ اول تا آخر ملاحظہ شد

صحیح و درست است (امضائے)

عبد الشکور — سیف الرحمان

حسب فرمائش محترمین مدیر معارف و اوقاف

کابل طبع شد